

Module 6 Bijzondere aandachtsvelden

- 21 **Ziekte, handicap en medische interventies**
*Willibrord Weijmar Schultz, Luca Incrocci, Philomeen Weijnenborg, Harry van de Wiel en
Woet Gianotten*

- 22 **Seksuologie en psychiatrie**
Greta Bolle, Trudy Griffioen en Rikus Knegetering

- 23 **Verstandelijke beperking en seksualiteit**
Laurent Servais

- 24 **Seksualiteit, fertiliteit en infertiliteit**
Woet Gianotten en Anne Brewaeys

- 25 **Drugs, genotmiddelen en seksualiteit**
Woet Gianotten

Inleiding en leerdoelen

De bijzondere aandachtsvelden uit deze module hebben vooral te maken met situaties die 'medisch' kunnen worden genoemd. Een van de overeenkomsten tussen de hoofdstukken in deze module is dat het situaties betreft waarbij zowel hulpverleners als patiënten geneigd zijn seksualiteit weg te denken: 'Seks hoort eigenlijk niet thuis bij kanker, zwangerschap, schizofrenie, dwarslaesie en verstandelijke handicap.' Voor adequate en respectvolle hulpverlening is enerzijds specifieke kennis nodig om de verbanden tussen ziekte, handicap of medische interventie en disfunctie te kunnen begrijpen. Anderzijds vraagt het contact met deze patiënten, vanwege de vaak onvermijdelijke inbreuk op de fysieke integriteit en emotionele intimiteit, ook om aanpassing in attitude en vaardigheden van de hulpverlener. In dit veld ontstaan geleidelijk ook nieuwe accenten, zoals de oncosexualogie en de revalidatiesexualogie.

Op veel plaatsen in deze module moesten keuzen worden gemaakt uit de veelheid aan ziektebeelden en problemen. Keuzen werden vooral gemaakt op basis van frequent voorkomen of als bij een aandoening de invloed van ziekte of interventie op het seksuele functioneren exemplarisch is voor andere ziektebeelden.

Hoofdstuk 21 gaat over de relaties tussen (uit-enlopende vormen van) ziekte, medische interventies en seksualiteit. Ook de oncologie en revalidatie hebben hier een plaats. Een belangrijk leerdoel is zicht te krijgen op de rol van de hulpverlening bij het signaleren van seksuele problematiek, als ook op de complexe interacties tussen het fysieke, emotionele en relationele aspect van seksuele disfuncties bij ziekte.

Hoofdstuk 22 houdt zich bezig met de seksuele

disfuncties en de complexe seksuele thematiek uit de psychiatrie. Een leerdoel is kennis krijgen van de seksuele effecten van psychiatrische ziektebeelden en hun medicatie. Een ander leerdoel is inzicht krijgen in een aantal aspecten van seksualiteit in de psychiatrische zorg.

Hoofdstuk 23 focust op de mensen met een verstandelijke beperking. Leerdoel hier is inzicht verwerven in wat een verstandelijke beperking inhoudt en welke consequenties die heeft voor de seksuele ontwikkeling en het seksuele gedrag. Extra aandacht gaat naar de problemen rond seksueel misbruik, anticonceptie, zwangerschap en ouderschap.

Hoofdstuk 24 behandelt aspecten van vruchtbaarheid/onvruchtbaarheid en seksualiteit. Een van de leerdoelen is inzicht verwerven in de directe relatie tussen de seksuele fysiologie en de conceptiefysiologie. Een ander leerdoel is kennis verwerven over en inzicht krijgen in de gevolgen van infertiliteit voor het seksuele functioneren. Als laatste worden de seksuele implicaties van zwangerschap en bevalling behandeld.

In deze module en in dit boek is ervoor gekozen om de bijwerkingen van allerlei medicatie niet apart in kaart te brengen. Die effecten zijn inmiddels zo complex dat daarvoor wordt verwezen naar de farmacotherapeutische naslagwerken of boeken over seksuologische farmacologie (Segraves RT, Balon R. *Sexual pharmacology: Fast facts*. New York: Norton & Cy, 2003). Deze module sluit af met hoofdstuk 25, een korte appendix met diverse drugs of genotmiddelen (van alcohol tot XTC), omdat een deel van die middelen juist in de seksuele context wordt gebruikt, maar ook bijwerkingen kan hebben die de seksualiteit beïnvloeden.